

Ölsejdel HBDBEER_CL004.jpg

Galoscher HID00781.jpg

Brylkräm 10194758.jpg

Vinkork SP5-16826.jpg

Näsdruk 10104968.jpg

Samlarbilder

Spårskruv [NSA-mc0169528](#)

LP-skiva [SDS010694.jpg](#)

Konservöppnare 548978az.jpg

Bidé [RCO-ib0045320000](#)

Rödlistade prylar

Föremål som passerat sitt bästföredatum

TEXT: MARTIN BORG

BILD: IBL

Utvecklingen går fort på de flesta områden. I många fall så fort att vi inte märker att saker runt omkring oss förändras och försvinner. I backspegeln ter det sig annorlunda: gårdagens hypermoderna prylar och självklara vardagsföremål är obönhörligt daterade till dåtiden och har trängts undan av modernare skapelser. Ofta bättre, ibland sämre.

En del föremål försvinner under ett decennium eller två för att sedan göra comeback när modet svängt. Annat, främst olika typer av hemelektronik, är för evigt är passé när de väl börjar fasa ut. Vem saknar faxmaskinen? Eller Tipp-Ex? Och de som är födda på 90-talet och framåt har aldrig stiftat bekantskap med så fundamentala prylar som skrivmaskin, fönstervev i bilen eller telefonkiosker.

Det mesta av våra avlagda bruksföremål kommer att finnas kvar i arkiv och samlingar som ren kulturhistoria. Men i vardagen är dessa rödlistade prylar redan helt ute eller på god väg att bli det.

Ölsejdel

I dess hemland, Tyskland, är ölsejdeln fortfarande populär och bärs skummande ut till gästerna i ölstugorna. Den har varit populär i Sverige också men har successivt försvunnit till gagn för det elegantare ölglaset– sejdeln var inte längre fin nog åt oss. Kanske har Tysklands status som inspirationskälla och föregångsland i frågor som denna sjunkit under de senaste decennierna, men visst är en sejdel bra mycket mer praktisk än ett glas? Kanske är det läge för en comeback.

Galoscher

En gång för ganska längesedan var galoscherna ett omistligt bruksföremål. Vid regn, snö eller allmänt besvärliga väderförhållanden satte man sina galoscher över de ordinarie skorna och skyddade därmed dessa från väta och smuts. En enkel och smart manöver kan man tycka. Men var finns galoscherna idag? Har vi idag råd med flera par olika skodon som vi växlar mellan beroende på väder och årstid? Eller är det en modefråga? Sant är i alla fall att man sällan ser dom. Finns de överhuvudtaget att köpa?

Brylkräm

Årtiondena efter andra världskriget vällde influenser och produkter in över oss. Brylkrämen var bara en i mängden. Men den blev populär: insmord i håret gick det att hålla frisyren på plats och dessutom likna sina idoler. Ursprungligen gjordes brylkräm med mineralolja, vatten och bivax. 1950-talets raggarkultur kom att förknippas med brylkrämen och än idag är det

där som den lever kvar. Efterföljarna, alla former av frisyrgelé, sprayer och pomador, har som bekant blivit en enorm marknad.

Vinkork

Allt fler vinflaskor saknar den klassiska korken. Det är skruvkork som gäller eller såklart lådviner helt utan kork. Vad händer med alla korkekar? Som konsument är det ju mer känsla att dra ut en kork med det typiska ploppet istället för att höra det metalliska kraset av en skruvkork. Vinproducenterna har såklart en poäng: den klassiska korken är inte helt säker och en ganska stor del av vinerna förstörs på grund av luftläckage. Traditionen i branschen är stark, det finns gott om vinpuritaner, och helt kommer de klassiska korkarna från korkeken knappast att försvinna.

Näsduk

När pappersnäsduken introducerades under mellankrigstiden kunde man tro att den gamla tygnäsdukens dagar var räknade. Men den har levt kvar ända in i våra dagar. Till en början var annars näsduken ingenting man snöt sig i utan en elegant dräktaccessoar. Som sådan lever den ju alltjämt kvar i bröstfickan på kavajer, oftast i lite mer exklusiva material som siden eller linne och i matchande färger. Men som rent snyttillbehör är nog den klassiska bomullsnäsduken ändå i utdöende.

Samlarbilder

Det fanns en tid när samlarbilder på kändisar, filmstjärnor och idrottsprofiler sysselsatte en stor del av alla barn. Man bytte, sorterade och samlade dom i album. Ofta följde det med samlarbilder i tidningar eller cigarettpaket vilket såklart var menat att öka försäljningen. Vilket det säkert också gjorde. Än idag förekommer det samlarbilder men då är de oftast riktade till yngre barn och föreställer seriefigurer. Borta är Nacka Skoglund, Lill-Babs, Sven Tumba och Hep Stars. För evigt.

Spårskruv

Det är väl egentligen inget fel med den gamla hederliga spårskruven, alltså skruven med ett enda spår för skruvmejseln att passa in i. När den fungerar, vill säga. Den slits lätt av en lite för liten mejsel eller sned anläggningsvinkel och går till slut inte att få varken ut eller in. Metallskruven uppfanns under 1700-talet och användes först till att fästa detaljer på musköterna med. När mekaniseringen ökade och skruvar började fästas med maskiner behövdes något mer stabilt och stjärnskruven såg dagens ljus.

LP-skiva

LP-skivan, en förkortning av *Long Play*, lanserades 1948 och var ända in på 1990-talet det mest sålda formatet för musik. Den ersatte de raspiga stenkakorna med en skiva av vinyl och lyfte kvaliteten ordentligt. Men den digitala revolutionen och födelsen av CD-skivan innebar slutet för LP: n. Det finns fortfarande en hel del människor som föredrar vinylskivans ljud och

känsla framför CD: ns ibland kliniskt rena ljudbilder. En sak till fördel för LP: n är de flesta i alla fall överens om: omslagen var bättre förr.

Konservöppnare

Konservburken firar i år 200-årig födelsedag. Och faktum är att konservöppnaren bara är drygt 150 år gammal: i början var själva burken så kraftig att det krävdes ordentliga verktyg i stil med hammare och mejsel för att öppna den. Konservöppnaren har successivt utvecklats form- och designmässigt men har väl aldrig känts helt stabil och säker. Och nu är den på väg ut: fler och fler konserver öppnas idag med en liten dragögla vilket gör konservöppnaren onödig.

Bidé

De senaste decennierna har bidéer kastats ut från badrum efter badrum när de renoverats eftersom ingen använt dom och de bara stått i vägen. Eller för att man glömt bort vad de egentligen är till för. Bidén uppfanns i Frankrike i mitten av 1700-talet där man hoppades att den på allvar skulle förbättra underlivshygienen. Särskilt vanlig blev den på finare bordeller. Om den överhuvudtaget marknadsförs idag är det inte för dess ursprungliga syfte utan som en fot- eller småbarnstvätt. Kanske är tiden mogen för en renässans.